

Mgr Bogumił Jedynak

Instytut Nauk Socjologicznych Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Streszczenie pracy doktorskiej na temat:

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu Dąbrowa Tarnowska. Studium socjologiczno – kryminologiczne.

Promotor: Dr hab. Eugeniusz Moczuk, Prof. PRz

Promotor pomocniczy: dr Hanna Sommer

W dzisiejszych czasach bezpieczeństwo należy do podstawowych wartości w wymiarze indywidualnym i społecznym. W aspekcie indywidualnym oznacza to, że dla każdej jednostki jest to taka wartość, od której uzależnia się realizację innych potrzeb. Bezpieczeństwo z całą pewnością jest niezmiernie złożonym zagadnieniem, gdyż mieści w sobie zarówno aspekty psychologiczne, socjologiczne, prawne, pedagogiczne, biologiczne, medyczne, kulturowe, jak i inne. Znane jest ludzkości od zarania istnienia. W badaniach naukowych określane jest jako stan pozytywny, którego charakterystycznymi elementami są poczucie pewności i brak zagrożenia. Bezpieczeństwo może być także rozumiane jako zagadnienie społeczne. W takim przypadku pod uwagę brany jest wymiar antropocentryczny bezpieczeństwa. W skład tego pojęcia oprócz czynników militarno-politycznych, ekonomicznych, ekologicznych i demograficznych wchodzi również elementy społeczne, środowiskowe związane z otoczeniem społecznym, humanitarne, narodowościowe i kulturowe. Z punktu widzenia socjologicznego bezpieczeństwo to możliwość nie tylko egzystencji jednostki czy całego społeczeństwa, ale także możliwość przeżycia.¹

Istotną rolę przy próbie definiowania bezpieczeństwa lokalnego odgrywają doświadczenia obywateli w tym zakresie. Osoby, które spotkała jakaś sytuacja zagrażająca ich bezpieczeństwu, oceniają je niżej niż osoby, które z taką sytuacją się nie zetknęły. Poczucie bezpieczeństwa jest zjawiskiem zmiennym, określanym przez sytuację, w której znalazła się jednostka doświadczająca bezpieczeństwa lub jego braku. Kumulacja wielu pozytywnych

¹ E. Moczuk, *Społeczne poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu mieleckiego, Ius et Administratio. Zeszyt Specjalny*, Wydawnictwo Mitel, Rzeszów 2006, s. 39.

okoliczności może wywołać „zakotwiczenie” poczucia bezpieczeństwa w świadomości jednostki, nagromadzenie negatywnych zdarzeń - zjawisko odwrotne.²

Poczucie bezpieczeństwa kształtowane jest przez wiele czynników i zależy od sytuacji, w jakiej się znajdujemy. O poczuciu bezpieczeństwa ludzi nie decydują zazwyczaj duże zbrodnie i ciężkie przestępstwa, ale codzienne doświadczenia, tj. wybryki chuligańskie, zaczepki na ulicy i wyzwiska, kradzieże kieszonkowe, zakłócenia ciszy nocnej, ale również pobicia i rozboje.³

Tematem niniejszej rozprawy doktorskiej jest studium socjologiczno - kryminologiczne poczucia bezpieczeństwa mieszkańców powiatu Dąbrowa Tarnowska. Rozprawa ma charakter empiryczny, przy czym zachowany został logiczny ciąg teoretyczno – metodologiczny. Przedstawiona teoria została tak dobrana, aby móc przeprowadzić badania, a także określić podstawy metodologiczne badań. W pracy wykorzystano bogatą literaturę z zakresu socjologii, kryminologii i metodologii badań, a także uzupełniająco z zakresu polityki społecznej, pedagogiki oraz psychologii. Literatura w dużym stopniu odnosi się do zagadnień związanych z bezpieczeństwem jako kategorii analizy naukowej na gruncie socjologii. W zakres ten wpisuje się socjologia bezpieczeństwa, grup dyspozycyjnych oraz socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego. Wśród podstawowych pozycji literatury źródłowej znalazły się publikacje dedykowane zagadnieniom związanym z bezpieczeństwem społeczności lokalnej, problemami społecznymi oraz rolą policji w tworzeniu bezpieczeństwa lokalnego. Rozprawę podzielono na cztery części(rozdziały). W pierwszej zaprezentowano teoretyczne aspekty bezpieczeństwa jako kategorii analizy naukowej na gruncie socjologii. Przybliżono także zagadnienia dotyczące socjologii bezpieczeństwa, społecznego poczucia bezpieczeństwa, grup dyspozycyjnych, a także udziału policji w tworzeniu bezpieczeństwa lokalnego i jej postrzegania w społeczeństwie. W części drugiej zaprezentowano teoretyczne ramy socjologicznych aspektów bezpieczeństwa lokalnego, uwzględniając zagadnienia wstępne i podstawową problematykę socjologii bezpieczeństwa. Ukazano także społeczność lokalną w świetle literatury przedmiotu oraz dokonano przeglądu badań w aspekcie bezpieczeństwa w społeczności lokalnej. Wyartykułowano również kwestie związane z problemami społecznymi, w doniesieniu do sytuacji w Polsce. Trzecia część zawiera charakterystykę metodologicznych podstaw badań z uwzględnieniem ich celu, zakresu oraz problemów wraz

² E. Moczuk, P. Szulich, J. Żak, *Bezpieczeństwo lokalne w opiniach mieszkańców Tarnobrzega*, Wydawnictwo PWSZ w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg 2007, s. 69

³ B. Hołyst, *Policja na świecie*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2013, s. 186

z hipotezami badawczymi. W części tej określono także dobór próby, charakterystykę badanej populacji, a także organizację badań. Część czwartą poświęcono analizie badań empirycznych. Zaprezentowano w niej wyniki badań ilościowych i jakościowych odwołujących się do zagadnień związanych z postrzeganiem bezpieczeństwa lokalnego przez mieszkańców powiatu Dąbrowa Tarnowska. W części tej podniesiono aspekt badanej zbiorowości, oceny stanu zagrożenia bezpieczeństwa przez mieszkańców „Powiśla” wraz z ich opiniami na temat przestępczości jako problemu społecznego, zachowań dysfunkcyjnych i patologii. Zaprezentowano także opinie respondentów, a także artykuły prasowe, dotyczące udziału organów ścigania w sprawie zabójstwa Iwony C. W formie analizy przedstawiono również kompleksową ocenę mieszkańców powiatu dąbrowskiego dotyczącą policji.

Główną ideą prowadzonych badań było najlepsze poznanie społeczeństwa w sferze lokalnej na poziomie powiatu. Zgodnie z założeniami, badania o podłożu socjologicznym i kryminologicznym odpowiedziały na pytanie, jakie jest społeczne poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu dąbrowskiego, biorąc pod uwagę poważne zmiany w sferze zjawisk przestępczych w ostatnich latach w Polsce. Kwestią kluczową okazała się odpowiedź na pytanie, jak zjawisko przestępczości funkcjonuje w świadomości społecznej mieszkańców oraz jaki jest poziom wiedzy społeczności lokalnej na temat ewoluujących zjawisk wpływających na poziom zagrożenia. Zbadano także stan świadomości i podejście mieszkańców do zadań profilaktycznych oraz prewencyjnych w zakresie bezpieczeństwa, realizowanych przez instytucje. Wedle hipotezy głównej, która brzmiała: „Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców powiatu dąbrowskiego jest uzależnione od zagrożeń zakłócających bezpieczeństwo lokalne”, zasadniczą kwestią badawczą stało się oszacowanie poczucia bezpieczeństwa populacji dorosłych mieszkańców powiatu dąbrowskiego. Jako jeden z głównych celów badań określono postrzeganie przez mieszkańców społeczności lokalnej aspektu bezpieczeństwa w najbliższym otoczeniu oraz w miejscu swego zamieszkania. Poza tym badania ukazały stosunek mieszkańców powiatu dąbrowskiego do zagrożeń związanych z katastrofami naturalnymi oraz zjawiskami przestępczości, a także przedstawiły sposób w jaki lokalna społeczność postrzega policję, czyli jeden z organów państwa powołany do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego obywateli.

Dzięki badaniom o podłożu socjologiczno – kryminologicznym, udało się zgłębić wiedzę i lepiej poznać społeczeństwo powiatu dąbrowskiego. Zdołano również oszacować poczucie bezpieczeństwa jego mieszkańców oraz wskazać czynniki wywołujące poczucie zagrożenia. Zdiagnozowano także poziom świadomości społecznej w kontekście zjawiska

przestępczości, zagrożeń związanych z katastrofami naturalnymi oraz innych negatywnych zjawisk społecznych. Ponadto określono determinanty, które wpływają na postrzeganie aspektów związanych z bezpieczeństwem w najbliższym otoczeniu. Ustalono też stan świadomości i podejście lokalnej społeczności do policji oraz działań realizowanych przez instytucje w obszarze profilaktyki i prewencji.

W zakończeniu zaprezentowano aplikacyjny charakter dysertacji. Przedstawione rekomendacje i propozycje inicjatyw mają na celu wypracowanie strategii działań wszystkich zainteresowanych instytucji w zakresie profilaktyki bezpieczeństwa społecznego.

Słowa kluczowe:

- bezpieczeństwo,
- poczucie bezpieczeństwa,
- bezpieczeństwo lokalne,
- społeczność lokalna,
- zarządzanie kryzysowe
- grupy dyspozycyjne,
- zagrożenia zakłócające bezpieczeństwo